

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки, підприємництва та туризму

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Ярмоліцька Карина Валеріївна

УДК 338.486:342.78(477.42)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ В
УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ**

242 «Туризм»

Подається на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.
Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ К.В. Ярмоліцька

Керівник роботи:

Чернишова Таїсія Миколаївна
к. б. н., доцент

Висновок кафедри економіки, підприємництва та туризму

за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри економіки, підприємництва та туризму

№ ____ від « ____ » _____ 2024р.

Завідувач кафедри економіки, підприємництва та туризму

д.е.н. професор _____ Валінкевич Н.В.

« ____ » _____ 2024р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Ярмоліцька Карина Валеріївна захистила

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК _____

Мутасова С.А.

АНОТАЦІЯ

Ярмолицька К. В. Розвиток індустрії туризму Житомирської області в умовах постконфліктного відновлення України – **Кваліфікаційна робота на правах рукопису.**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 242 – «Туризм». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Дана кваліфікаційна робота спрямована на вивчення та аналіз історичних, географічних, культурних та економічних чинників, які впливають на розвиток туризму в Житомирській області в умовах глобальних викликів. Результати дослідження можуть бути використані для розробки стратегій розвитку туризму в регіоні та залучення інвестицій у цей сектор економіки.

Ключові слова: післявоєнне відновлення, інноваційна модель, туристична галузь, система управління, Житомирська область.

SUMMARY

Yarmolytska K. V. Development of the tourism industry of the Zhytomyr region in the conditions of the post-war reconstruction of Ukraine - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 242 - "Tourism". – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

This qualification work is aimed at the study and analysis of historical, geographical, cultural and economic factors that affect the development of tourism in the Zhytomyr region in the context of global challenges. The results of the research can be used to develop strategies for the development of tourism in the region and attract investments in this sector of the economy.

Key words: post-war recovery, innovative model, tourism industry, management system, Zhytomyr region

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ	8
1.1. Історичні засади розвитку індустрії туризму в Україні	8
1.2. Сучасний стан індустрії туризму в Україні	10
Висновок до розділу I.....	12
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ ..	13
2.1. Аналіз ресурсного потенціал для розвитку індустрії туризму в Житомирській області.....	13
2.2 Сучасний стан та аналіз суб'єктів туристичної діяльності в Житомирській області.....	22
Висновок до розділу II.....	26
РОЗДІЛ III. РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	28
3.1 Перспективи розвитку індустрії туризму в Житомирській області в умовах війни	28
3.2 Напрямки розвитку індустрії туризму в умовах постконфліктного відновлення України	33
Висновок до розділу III.....	37
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток індустрії туризму Житомирської області в умовах післявоєнного відновлення України полягає в необхідності залучення туристичного потенціалу регіону для забезпечення економічного зростання та соціокультурного розвитку. Також ця тема важлива, через можливість привернення інвестицій, створення нових робочих місць, підтримку культурного розвитку та сприяння у зміцненні міжнародних зв'язків у контексті відновлення країни після конфлікту. Тема відновлення України у післявоєнний період має важливість у багатьох аспектах.

По-перше, це стосується економічного відновлення, оскільки війна завжди призводить до значних збитків у всіх сферах економіки: від пошкодження інфраструктури до збоїв у виробництві та торгівлі. Для стабілізації ситуації необхідні інвестиції, розвиток нових галузей, а також відновлення зв'язків з міжнародними партнерами.

Другий аспект - це соціальне відновлення. Війна призводить до великої кількості внутрішньо переміщених осіб, потребуючих підтримки та переселення. Також важливо відновлювати освіту, охорону здоров'я та соціальні послуги для тих, хто постраждав через конфлікт.

Крім того, післявоєнний період вимагає політичного та дипломатичного відновлення, оскільки війна може призводити до розриву зв'язків з деякими країнами чи міжнародними організаціями.

У цілому, тема відновлення України після війни є критично важливою не лише для самої країни, але й для всього світу, оскільки вона впливає на геополітичну ситуацію, економічний розвиток та соціальні стандарти у регіоні.

Мета дослідження полягає у вивченні потенціалу Житомирської області як туристичного напрямку, а також у визначенні шляхів його подальшого розвитку в контексті післявоєнного відновлення України. Дослідження має на меті з'ясувати ключові фактори, які впливають на

розвиток туризму в регіоні, виявити переваги та недоліки існуючої інфраструктури, а також запропонувати конкретні стратегії та заходи щодо стимулювання туристичної галузі для забезпечення сталого інтегрованого розвитку області.

Для досягнення поставленої мети необхідно розкрити наступні **завдання дослідження:**

- аналіз потенціалу туристичного розвитку Житомирської області;
- вивчення історичних, культурних та природних ресурсів регіону для туристичного використання;
- оцінка існуючої туристичної інфраструктури та визначення її проблемних аспектів;
- аналіз впливу післявоєнного відновлення на розвиток туризму в області.

Об'єктом дослідження є процес розвитку індустрії туризму в Житомирській області.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади розвитку індустрії туризму Житомирської області в умовах післявоєнного відновлення України.

Методи дослідження: дослідження ґрунтується на вивченні туристичних ресурсів Житомирщини та їх вплив на економіку регіону та країни в цілому, було використано різноманітні методи, включаючи описовий, картографічний, статистичний, експедиційний, моделювання та прогнозування. Кожен метод використовується для різних аспектів відновлення післявоєнного періоду України: описовий, картографічний, статистичний, експедиційний, моделювання та прогнозування.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1.Чернишова Т.М., Ярмоліцька К.В. Розвиток туроперейтингу в Україні. *Розвиток туризму та гостинності в регіонах України : зб. тез доповідей I Всеукр. наук.-практ. конф. (14-15 листопада 2023 року, м.*

Харків). Частина 1. – Харків : Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т», 2023. С.496-498.

2. Чернишова Т.М., Ярмоліцька К.В. Післявоєнне відновлення туризму в Житомирській області. *Туризм: міжнародний досвід та національні пріоритети: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 10-11 квітня 2024 р.)*. Житомир: Поліський національний університет, 2024. С.192-194

Структура роботи. Кваліфікаційна робота, що містить 44 сторінки, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Кваліфікаційна робота містить 10 таблиць, 10 рисунків. Список використаної літератури містить 31 позиції.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

1.1. Історичні засади розвитку індустрії туризму в Україні

Сьогодні індустрія туризму, як один з основних секторів соціально-економічної діяльності, який став ключовим у XXI столітті. Проте останні роки характеризуються стагнацією та боротьбою з проблемами в Україні, порівняно зі світовими тенденціями.

Сучасна галузь індустрії туризму - це окрема галузь національної економіки, яка включає групу галузей та підприємств, спрямованих на задоволення різноманітного попиту на відпочинок та розваги. Вона охоплює такі сфери, як туризм, готельний та ресторанний бізнес, розваги та інші [2].

Сфера туризму включає комплекс галузей, що обслуговують туристів під час їхнього перебування поза місцем постійного проживання. Сюди входять готельний та ресторанний бізнес, транспортні підприємства та розважальні заклади. Готельна сфера відіграє ключову роль, надаючи комплекс послуг відвідувачам, в які входять усі сектори та елементи галузі гостинності. Тому доцільно розглядати готельну індустрію як найбільш складну складову галузі гостинності (рис. 1.1).

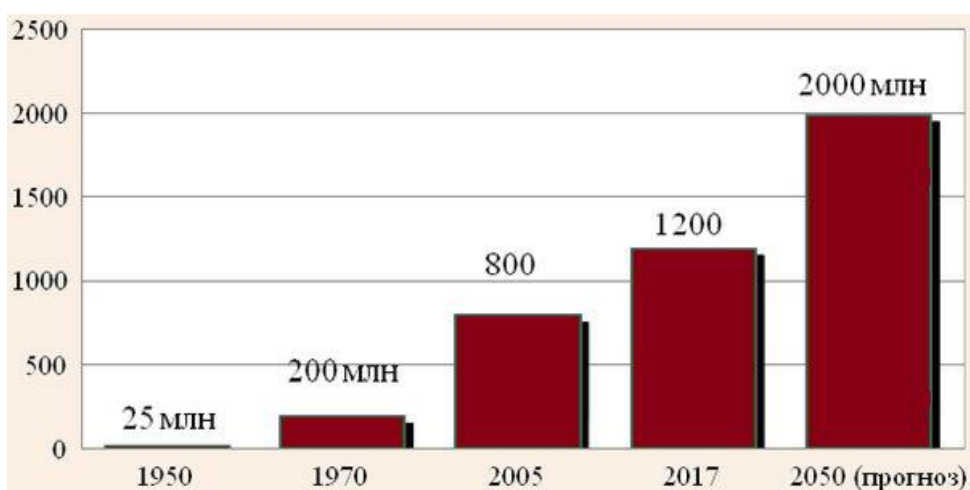


Рис. 1.1 Кількість туристів у світі, млн.

Джерело: сформовано автором на основі джерела [29]

Індустріалізація туризму сприяє розвитку та підвищенню ефективності національної економіки. За останні роки цей сектор став важливим напрямком соціально-економічної діяльності. Його вплив на економіку полягає в збільшенні державного бюджету, зростанні рівня зайнятості населення, підвищенні якості життя місцевого населення та стимулюванні розвитку народних промислів.

Сучасний глобальний туризм став ключовим фактором економічного зростання, охоплюючи майже третину населення планети. За обсягами доходу він посідає третє місце серед провідних галузей світової економіки, вносячи близько 10% у глобальний ВВП [31].

Провідними країнами у світі у сфері готельної індустрії є США, Японія, Італія, Німеччина, Франція, Іспанія, Англія, Австрія, Канада та Мексика. Основні темпи готельного будівництва спостерігаються в Китаї, Туреччині, Марокко, Німеччині, Аргентині, Сінгапурі та Малайзії. Загалом у світі налічується близько 360 тис. комфортабельних готелів з номерним фондом понад 15 млн. одиниць[31]. Найбільше їхнє число зосереджене в Європі та Північній Америці, а кількість номерів щорічно зростає на 10-16% [1]. Етапи розвитку туризму наведено в таблиці (табл. 1.1.)

Таблиця 1.1.

Етапи розвитку індустрії туризму в світі

Ранні етапи:	Початки туризму можна відстежити ще в античні часи, коли люди подорожували заради релігійних паломництв, торгівлі, навчання або військових походів.
Епоха відкриттів і колонізації:	У 15-18 століттях європейські мореплавці відкривали нові землі та відкривали шляхи для торгівлі та підкорення. Це призвело до зростання міжнародних подорожей.
Епоха романтизму і паломництв:	У 19 столітті розвиток залізниці та пароплавства зробили подорожі більш доступними. Люди стали подорожувати для задоволення своїх романтичних та культурних інтересів.
Масовий туризм XX століття:	Після Другої світової війни та зростання економіки почалася ера масового туризму. Люди змогли собі дозволити подорожі за кордон та відпочинок у відпустках.
Технологічна революція туризму:	Інтернет, онлайн-бронювання, соціальні мережі та інші технології зробили туризм більш доступним, зручним і інтерактивним для подорожуючих.

Джерело: сформовано автором

Індустрія туризму постійно розвивається, з чим пов'язане зростання кількості комфортабельних готелів та номерів. Європа та Північна Америка є основними регіонами, де зосереджено найбільшу кількість готелів, а річний приріст числа номерів становить 10-16%.

Індустрія туризму має свої показники розвитку, такі як рівень інвестицій, конкурентоспроможність на міжнародному ринку, використання інноваційних технологій, наявність інфраструктури та кадрів. Щоб підняти рівень галузі до міжнародних стандартів, необхідне постійне вдосконалення кожного з цих показників та впровадження нових форм обслуговування. Це сприятиме задоволенню потреб клієнтів та зміцненню позицій у світовому туристичному ринку.

1.2. Сучасний стан індустрії туризму в Україні

Туристична сфера в Україні вважається одним із найбільш перспективних напрямків розвитку, який успішно набирає обертів. Додатково можна відзначити зростання популярності внутрішнього туризму серед українців, яке стало наслідком обмежень на міжнародні подорожі під час пандемії. Це сприяло розвитку туристичної інфраструктури в регіонах країни та появі нових цікавих маршрутів для подорожей. Також важливою тенденцією є збільшення уваги до сталого туризму та екологічних питань у галузі, що відображається в зростанні популярності екотуризму, альтернативних видів транспорту та розвитку зелених ініціатив у туристичних закладах. Індустрія туризму в Україні постійно адаптується до змін у світі, шукає нові можливості для розвитку та залучення туристів, а також активно співпрацює з міжнародними партнерами для просування українського туризму на світовому ринку.

Нестабільна політична ситуація в Україні, недоліки в законодавстві щодо інвестицій та підприємництва, а також невідповідність податкової та бухгалтерської систем міжнародним стандартам призводить до значної кількості непорозумінь між іноземними та українськими партнерами у

процесі їх співпраці. Високий рівень і значна кількість податків позбавляють державу конкурентних переваг при залученні іноземних інвесторів [30].

Наразі іноземні інвестиції надходять в Україну з високими імпортними тарифами, що ускладнюється непорозуміннями між митними органами щодо методів визначення оподаткованої вартості товарів та розрахунку митних зборів і акцизів. Крім того, це відсутність сильної страхової компанії, яка б брала на себе комерційні ризики при реалізації особливо великих інвестиційних проектів, обмежений доступ до довгострокових та економічно вигідних банківських ресурсів, відсутність швидкісного транспортного сполучення з іншими країнами. і регіони. Промислово-сировинний центр. Країна повинна визнати необхідність створення сприятливого середовища для розвитку готельного господарства, яке тепер має не тільки вижити, але й відповідати вимогам XXI століття. Надання податкових пільг туристичному бізнесу є одним із ключових економічних та адміністративних механізмів, які застосовуються багатьма країнами для підтримки розвитку туризму.

Ще однією серйозною проблемою є те, що принаймні 90% існуючих об'єктів розміщення потребують відновлення номерного фонду, часто необхідно проводити не просто поточний ремонт, а повну реконструкцію. Меблі старіють, комунікаційні системи та електричні мережі стають непридатними, а сантехніка тривалого використання лише підсилює враження занедбаності. При цьому середня вільна місткість готелів по всій країні становить приблизно 32%, і цей середній показник складається з досить прийнятних показників кращих готелів.

Напрямки екологічного та сталого туризму набувають все більшого значення в контексті збереження навколишнього середовища та збалансованого розвитку. Україна має великий потенціал для розвитку екотуризму завдяки своїй розмаїтості природних ландшафтів, багатству біорізноманіття та унікальним природним ресурсам. Залучення інвестицій у розвиток інфраструктури для екотуризму та просування сталого способу подорожей може стати ключовим напрямком розвитку туристичної індустрії

в майбутньому. Зазвичай економічна структура області включає такі сфери як сільське господарство (вирощування зернових, овочів, тваринництво), промисловість (легка, харчова, машинобудування), послуги (торгівля, транспорт, освіта, охорона здоров'я, готельно-ресторанний бізнес тощо).

Індустрія туризму в Україні переживає період інтенсивних змін, відображаючи як нові можливості, так і виклики, що виникають у сучасному світі. З одного боку, країна має надзвичайно багатий культурний та історичний спадок, мальовничі природні ландшафти та традиційну гостинність, які привертають увагу туристів з усього світу. З іншого боку, індустрія туризму стикається з численними викликами, які вимагають комплексних рішень та інноваційних підходів для їх вирішення.

Висновок до розділу I

Україна, як країна з багатою культурною спадщиною, природними ландшафтами та культурно-історичними пам'ятками, має великий потенціал для розвитку туризму. З врахуванням цих факторів, Україна має потенціал стати важливим аспектом у світовій туристичній індустрії і забезпечити не лише економічний розвиток, а й збагачення культурного обміну та міжнародного співробітництва. Загалом, індустрія туризму в Україні має потенціал стати ключовим сегментом економіки, забезпечуючи розвиток різноманітних секторів, від гостинності до культурно-мистецьких заходів.

Отже, можна відзначити зростання зацікавленості як внутрішніх, так і зарубіжних туристів у відвідуванні України, розвиток інфраструктури та послуг галузі. Одночасно, варто відзначити проблеми, такі як недостатня реклама туристичних можливостей країни, недостатня розвинутість інфраструктури у певних регіонах, а також потребу у поліпшенні сервісу та комунікації з туристами. Загалом, висновок повинен підсумовувати поточний стан туризму в Україні, вказати на ключові проблеми та можливості для подальшого розвитку галузі.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз ресурсного потенціалу для розвитку індустрії туризму в Житомирській області

Туризм є перспективною та прибутковою галуззю, оскільки для задоволення туристичних потреб населення надаються різноманітні послуги, такі як проживання, харчування, транспорт та екскурсійні послуги. Розвиток туристичної індустрії в Україні ще перебуває на етапі формування, хоча країна має значний туристичний потенціал, який включає цікаві об'єкти рекреаційного середовища різних регіонів. Житомирщина не є винятком і також має різноманітний туристично-рекреаційний потенціал.

Житомирська область, розташована в центральній частині України, має значний потенціал для розвитку індустрії туризму. Область багата на природні ландшафти, включаючи ліси, річки, озера та заповідники. Це створює можливості для екологічного, сільського туризму та рекреаційної діяльності (тихе полювання, спортивна риболовля та активного відпочинок на природі). Житомир та інші міста області мають багату історію та культурні пам'ятки (архітектурні пам'ятки, музеї, церкви та інші історичні об'єкти), що в свою чергу створює передумови для культурно-пізнавального туризму.

Загалом, Житомирська область має всі передумови для розвитку туризму, і при належній підтримці та інвестиціях може стати привабливим напрямком для відпочинку та подорожей в Україні [11].

У Житомирській області наявна значна кількість об'єктів ПЗФ (табл.2.1.): заповідних територій, парків, дендропарків, урочищ, а також окремих лісових ділянок, які мають велике наукове й естетичне значення.

Станом на 2021 рік, території та об'єкти природно заповідного фонду Житомирщини мали досить різні показники, до прикладу Природних заповідників на Житомирщині міститься – 2, парки-пам'ятки садово-

паркового мистецтва – 5, заказників – 10, пам'яток природи – 2, ботанічних садів – 1, загалом у Житомирській області міститься 20 об'єктів заповідного фонду загальною площею 57933,8.

Таблиця 2.1.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду Житомирщини

Назва категорії заповідності	Кількість об'єктів, од.	Площа, га
1. Території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення		
Національні природні парки	-	-
Заповідники природні	2	50976,8
Біосферні заповідники	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	5	119,8
Заказники	10	6757,0
Пам'ятки природи	2	51,0
Ботанічні сади	1	35,4
Зоопарки	-	-
Дендропарки	-	-
Разом:	20	57933,8
2. Території та об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення		
Заповідні урочища	-	-
Заказники	145	78302,2
Пам'ятки природи	35	93,7
Ботанічні сади	-	-
Дендрологічні парки	3	14,9
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	18	228,7
Регіональні ландшафтні парки	-	-
Разом:	201	78641,4
Усього:	221	136575,2

Джерело: сформовано автором на основі джерела [27]

На території також знаходяться бальнеологічні ресурси, які представлені радоновими лікувальними водами (як у санаторії "Дениші"), торфовими (у селі Зарічани) та сапропелевими лікувальними грязями (у селі Вільшани).

Важливим елементом туристсько-рекреаційної привабливості Житомирської області є її матеріальна культурна спадщина, зокрема музеї, пам'ятки історії, культури і монументального мистецтва [9].

Нерухома культурна спадщина - це сукупність об'єктів, які мають історичну, культурну або національну цінність і є частиною культурного доробку певної нації, регіону або всього світу. Ці об'єкти можуть включати архітектурні пам'ятки, пам'ятники, археологічні комплекси, церкви, замки, музеї, старовинні міста та інші споруди та місця, які мають важливе історичне або культурне значення. Нерухома культурна спадщина Житомирщини - це багатий архів історії, культури та традицій цього регіону, який має значний культурний та історичний потенціал (рис. 2.1.)

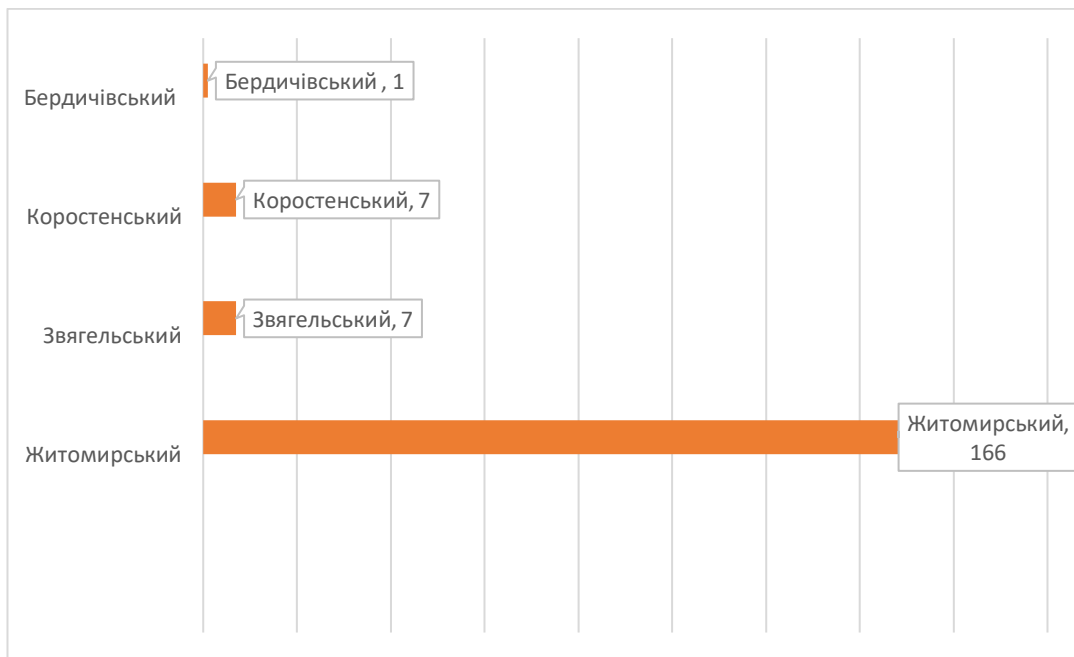


Рис. 2.1. Нерухома культурна спадщина Житомирщини по районах
Джерело: сформовано автором на основі джерела[27]

Нерухома культурна спадщина Житомирщини, є важливим символом історії та культури регіону. У Бердичівському районі – 1 пам'ятка культури, у Коростенському районі – 7 пам'яток, у Звягельському районі – 7 пам'яток, у Житомирському районі міститься більше пам'яток ніж у інших – 166.

Збереження та вивчення цих об'єктів є важливим завданням для підтримки культурного надбання та привертання туристів до регіону.

Музеї Житомирщини містять численну культурну спадщину Полісся: етнографічні, природні, історичні, художні, наукові експонати. Майже 300 тисяч предметів історико-культурної спадщини зберігаються в музеях області, більшість з них є унікальними (рис.2.2).

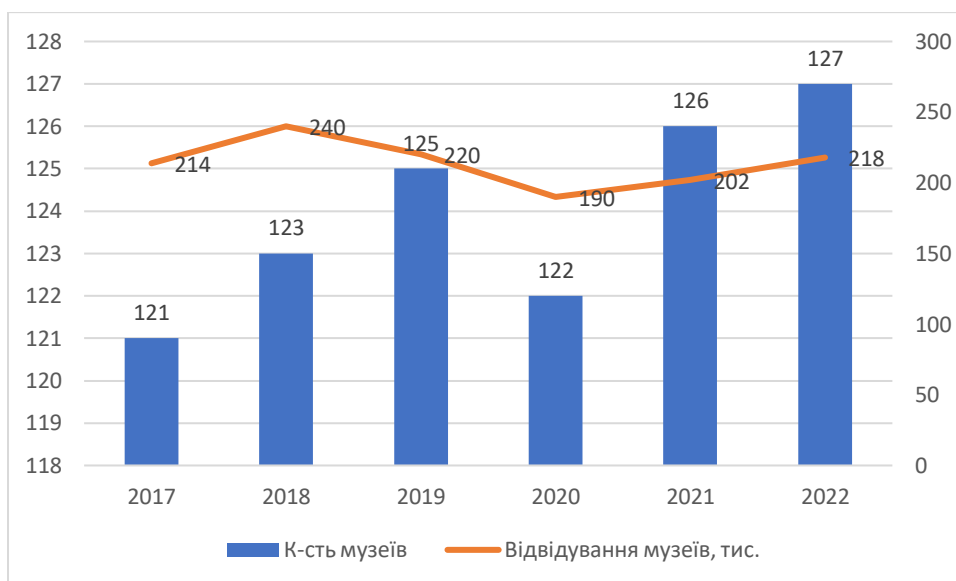


Рис. 2.2. Відвідуваність та кількість музеїв Житомирської області за 2017-2022 роки.

Джерело: сформовано автором на основі джерела [26]

З статистичних даних діаграми (рис 2.2), можна зробити висновок, що кількість музеїв Житомирської області мала позитивний зріст починаючи з 2017 року – 121 до 2019 року – 125, через пандемію деякі музеї зачинили свої двері та станом на 2020 рік їх кількість становила 122. Через рік, багато нефункціонуючих музеїв стали новими пам'ятками привертання уваги туристів, та позитивний зріст відвідування музеїв Житомирської області знову збільшився у 2021 році – 126 та у 2022 році - 127

В таблиці 2.2. наведені назви музеїв, які розташовані на території Житомирської області [21].

Таблиця 2.2.

Музеї розташовані на території Житомирської області

Місцезнаходження	Назва
Житомир (Житомирський район)	Житомирський краєзнавчий музей*, Музей космонавтики імені Сергія Павловича Корольова*, Житомирський обласний літературний музей*, Музей пожежної охорони, Літературно-меморіальний музей В. Г. Короленка*, Дім української культури, Музей Товариства дослідників Волині, Музей Товариства дослідників Волині, Музей імені Бориса Лятошинського,
Радомишль (Житомирський район)	Радомишльський народний краєзнавчий музей*, Музей української домашньої ікони
Звягель (Звягельський район)	Новоград-Волинський краєзнавчий музей*, Музей родини Косачів*, Літературно-меморіальний музей Лесі Українки*, Музей історії медицини,
Коростень (Коростенський район)	Коростенський краєзнавчий музей*, Військово-історичний комплекс «Скеля»,
Кмитів (Житомирський район)	Кмитівський музей образотворчого мистецтва імені Й. Д. Буханчука*
Баранівка (Звягельський район)	Баранівський історико-краєзнавчий народний музей*
Романівка (Житомирський район)	Літературно-меморіальний музей-садиба М. Т. Рильського*
Хорошів (Коростенський район)	Музей коштовного і декоративного каміння*
Овруч (Коростенський район)	Музей історії Овруччини*, Овруцький історико-краєзнавчий музейний комплекс «Древлянські джерела»
Коростишів	Коростишівський народний історичний музей*
Малин (Коростенський район)	Малинський історико-краєзнавчий меморіальний комплекс
Олевськ (Коростенський район)	Олевський краєзнавчий музей*
Любар	Музей історії Любара
Ємільчине (Звягельський район)	Ємільчинський народний районний краєзнавчий музей*
Терехове (Бердичівський район)	Районний народний музей імені Джозефа Конрада
Верхівня (Бердичівський район)	Меморіальний музей Оноре де Бальзака*
Нова Борова (Житомирський район)	Новоборівський краєзнавчий музей*

Джерело: сформовано автором на основі [30]

Музеї на Житомирщині є важливими культурними центрами, які демонструють багатовікову історію, традиції та культурне надбання регіону. Ці унікальні заклади пропонують відвідувачам можливість зануритися у світ минулих епох, вивчити важливі події та постаті, а також насолодитися мистецтвом та культурою.

Серед них варто відзначити обласний краєзнавчий музей, єдиний в Україні музей "Історії космонавтики", Музей природи, Художній музей, Обласний літературний музей, меморіальні музеї С. П. Короленка, Лесі Українки і садиба Косачів, садиба М.Т. Рильського (у селі Романівка) та Оноре де Бальзака (у селі Верхівня), музей англійського письменника Джозефа Конрада (у селі Терехово).

Також на (рис.2.3.) показано загальну кількість музеї Житомирської області по районах.

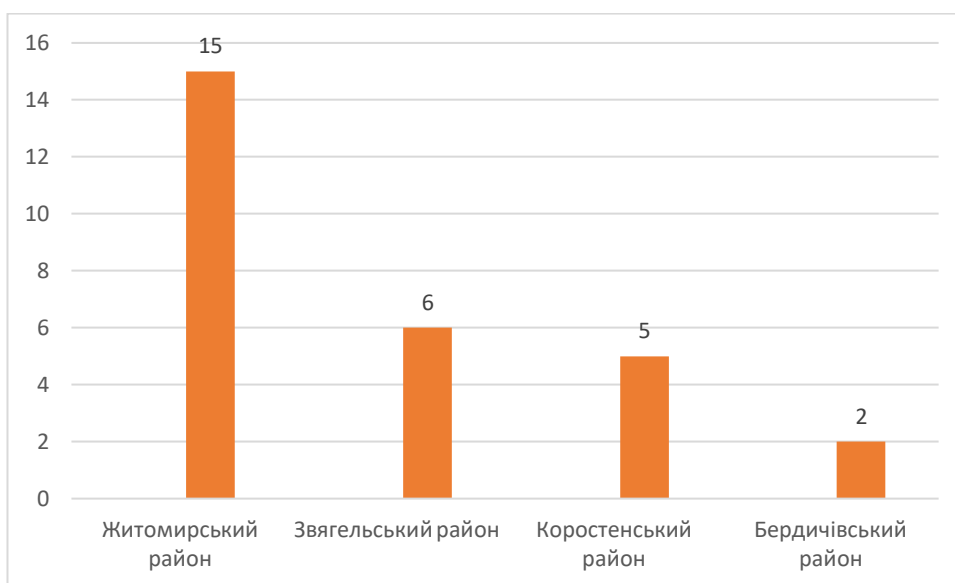


Рис.2.3. К-сть музеї в Житомирській області по районам

Джерело: сформовано автором на основі джерела[26]

Підсумовуючи (табл. 2.2.) та (рис.2.3.) можна зробити висновок, що Житомирська область має свої цікаві, історичні музеї, які розташовані у чотирьох районах Житомирщини, а саме у Житомирському районі – 15 музеїв, Звягільському районі – 6 музеїв, Коростенському районі – 5 музеїв, Бердичівському районі – 2 музеї.

Кожен музей на Житомирщині відрізняється своєю тематикою та колекціями, проте всі вони спільно відображають багатство та різноманіття культурно-історичного простору регіону. Вони дозволяють відвідувачам зануритися у світ минулих епох, вивчити важливі аспекти історії, традицій та мистецтва.

Музеї в Україні, зокрема в Житомирській області, є ключовими культурними і туристичними атракціями, що привертають відвідувачів з усього світу. Вони сприяють економічному розвитку, збереженню культурної спадщини, підвищенню обізнаності та розвитку інфраструктури регіону, створюючи можливості для освіти, розваг та відпочинку.

Соціально-економічні туристично-рекреаційні ресурси на території Житомирської області представлені готелями та іншими закладами тимчасового розміщення, їх місткістю, санаторно-курортними закладами, об'єктами ресторанного господарства та ін. Було проаналізовано колективні засоби розміщування за 2016-2021рр. На рисунку 2.4.зображена кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування (осіб) в Житомирській області з 2016-2021 рр.

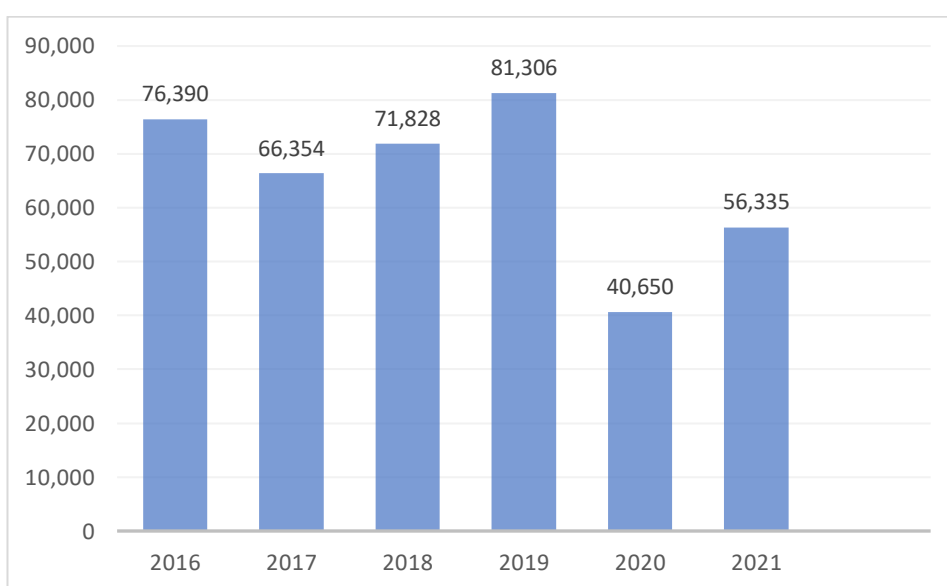


Рис.2.4. Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування (осіб) в Житомирській області з 2016-2021 роки

Джерело: сформовано автором на основі джерела[26]

Як видно з діаграми, території Житомирської області з 2016 року по 2021 спостерігається нерівномірне зростання кількості осіб, які перебували у колективних засобах розміщення. До прикладу у 2016 році цифра кількості осіб становила 76 390 осіб, далі у 2017 році спостерігалось падіння кількості

на 10 036 осіб, після чого Житомирська область мала позитивний зріст до початку 2020 року. Через пандемію Covid-19 кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення мала спад на 50% ніж у 2019 році. Підвищення цього показника мало позитивний приріст у 2021 році.

Транспортна система Житомирщини має деякі непропорційності свого розвитку. Як видно з таблиці 2.3, територію Житомирської області перетинають три міжнародні транспортні автомагістралі, одна національна та шість регіональних.

Таблиця 2.3.

Перелік автомобільних доріг загального користування державного значення Житомирської області

№ п/п	Найменування автомобільної дороги	
Міжнародні		
1.	Київ - Чоп (на м. Будапешт через мм. Львів, Мукачеве і Ужгород)	М-06
	Під'їзди : до м. Житомира	
	до м. Новограда- Волинського	
	транспортні розв'язки (8 шт) :	
	Разом М-06:	
2.	Київ - Ковель - Ягодин (на м. Люблін)	М - 07
3.	Житомир - Могилів-Подільський (через м. Вінницю)	М - 21
	Під'їзди до м. Бердичева	
	транспортна розв'язка (1 шт) :	
	Разом М-21:	
	Разом міжнародних :	
Національні		
1.	Житомир - Чернівці	Н - 03
Регіональні		
1.	Київ - Іванків - Овруч	Р - 02
	Житомир - Попільня - Сквиря - Володарка - Ставище	Р - 18
	Виступовичі (на м. Мозир) - Житомир (через м. Овруч)	Р - 28
	Бердичів - Хмільник - Літин - /М-12/	Р - 31
	Кременець - Біла Церква - Ржищів	Р - 32
	Васьковичі - Шепетівка	Р - 49
	Разом регіональних :	

Джерело: Сформовано автором на основі джерела [34]

Житомирська залізниця має ширококолійна магістраль. У області нараховується 53 станції серед яких 6 вузлових (в порядку спадання важливості): Коростень, Житомир, Бердичів, Новоград-Волинськ-1, Овруч, Білокорівичі. Хоча в області 97% доріг з твердим покриттям, проблемою області на сьогодні залишається жахливе покриття автомобільних доріг, особливо регіонального значення. Це має важливе значення для розвитку сільського зеленого туризму, так як виступає гальмівним чинником для його розвитку. До більшості зелених садиб Житомирщини ведуть неякісні дороги, які потребують капітального ремонту.

За умов розвитку транспортної інфраструктури в регіоні відкриваються широкі перспективи, які сприяють його зростанню та розвитку. Декілька з найважливіших можливостей включають:

- Залучення інвестицій: Покращена транспортна інфраструктура створює привабливі умови для інвестицій у регіоні. Розширення торгівлі та бізнесу: Покращена транспортна доступність сприяє зростанню торгівлі та бізнесу в регіоні.

- Підвищення туристичного потенціалу: Зручний доступ до регіону за допомогою розвинутої транспортної мережі збільшує його привабливість для туристів.

- Покращення якості життя мешканців: Забезпечення зручного та швидкого транспортного сполучення підвищує якість життя мешканців регіону.

Мобільний зв'язок у Житомирській області забезпечують оператори мобільного зв'язку «Київстар», «Lifecell», «Vodafone». Також в Україні бурхливо розвивається ринок Internet-послуг, з кожним днем з'являються нові інтернет-провайдери такі, як: «Укртелеком», «Воля» «Фрінет» та інші.

Банківська система області представлена балансовими філіями банків, юридичні особи яких розташовані за межами області. В області найбільш поширені банківські мережі таких фінансових установ як ЗАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ "ПУМБ", також станом на 2024 рік

популярності набирає так званий «банк у телефоні» під назвою «Monobank».

В цілому забезпеченість об'єктами соціальної і виробничої інфраструктури районів області є неоднорідною. Диспропорції у розвитку інфраструктури негативно впливає на конкурентоспроможність територій, знижує рівень інвестиційної привабливості та можливості розвитку сільського зеленого туризму.

2.2 Сучасний стан та аналіз суб'єктів туристичної діяльності в Житомирській області

Згідно із Законом України «Про туризм»[31] суб'єктами, які мають право провадити туристичну діяльність, є різні організації та особи. Це включає туристичних операторів, агентів, гідів-перекладачів, а також інші підприємства, що надають різноманітні туристичні послуги, такі як розміщення, харчування, екскурсії та розваги.

Особливу роль у туристичній галузі відіграють туроператори та турагенти, які є основними постачальниками та реалізаторами туристичних продуктів і послуг. Вони визначають характер та якість подорожей, що пропонуються на ринку, і мають значний вплив як на національному, так і на регіональному рівнях.

Зайнятість населення за видами економічної діяльності у Житомирській області у 2021 році представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Зайняте населення за видами економічної діяльності у Житомирській області у 2021 році (тис. осіб)

Зайняте населення у віці 15–70 років, усього	Вид економічної діяльності	
	Тимчасове розміщення й організація харчування	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
479,7 тис.осіб	6,0 тис.осіб	5,8 тис.осіб

Джерело: сформовано автором на основі [29]

Як, видно, з таблиці 2.4. всього зайнятого населення станом на 2021 рік в Житомирській області налічує 497,7 тис.осіб. У сфері тимчасового розміщення й організації харчування працює 6 тис.осіб, а у сфері діяльності мистецтва, спорту, розваг та відпочинку 5,8 тис. осіб.

З усього зайнятого населення області в туристичній індустрії працює лише 2,8% від загальної кількості осіб, це досить низький рівень показника в Житомирській області серед зайнятого населення у віці 15-70 років.

На сучасному туристичному ринку туроператори розподіляються за видом і місцем своєї діяльності. Національний ринок переважно представлений туроператорами масового ринку, які можуть бути як місцевими, так і міжнародними. Проте розподіл туроператорів та турагентів по території неоднорідний, що підтверджують дані статистики (рис. 2.5.)

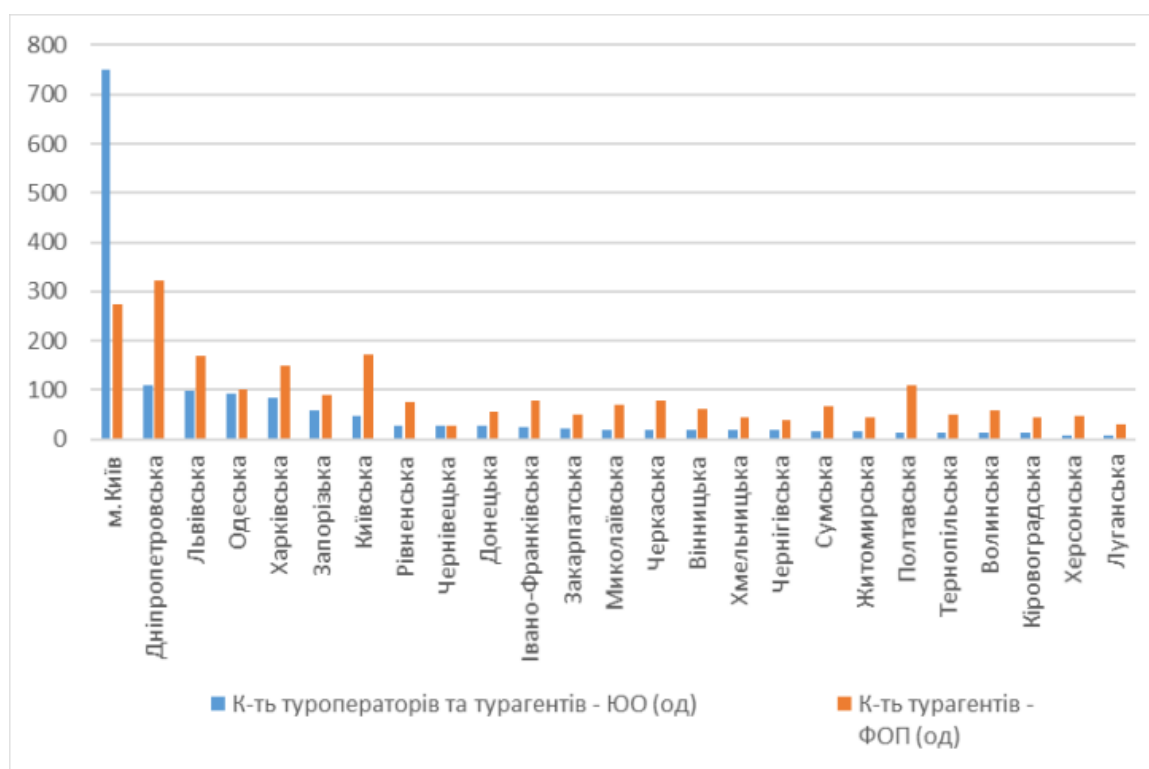


Рис.2.5. Кількість туроператорів та турагентів (ю.о.) та кількість турагентів ФОП України

Джерело: сформовано автором на основі джерела [29]

З діаграми можна зробити висновок, що Житомирська область не належить до регіонів, які є лідерами на туристичному ринку серед інших регіонів. Житомирська область займає 18 місце серед всіх областей України. Згідно зі статистичними даними у Житомирі наразі налічується 16 турагенцій та туроператорів, вони є юридичними особами та 44 турагенції, вони є фізичними особами – підприємцями.

В сучасних умовах туризм є невід’ємною частиною економічного господарства країни. Туристичне господарство виробляє 11% валового продукту у світі, а туристична індустрія становить 4,2% та належить до найпотужніших галузей глобальної економіки. Зростання туризму позитивно впливає на рівень зайнятості, споживчий попит та обсяг валютних надходжень, що робить його важливим фактором для розвитку національної економіки [29]. В (табл.2.5.) показано кількість зареєстрованих юридичних осіб за тимчасовим розміщенням й організацією харчування та за мистецтвом, спортом, розвагами та відпочинком з 2020 року по 2022 рік Житомирській області.

Таблиця 2.5.

Кількість зареєстрованих юридичних осіб за видами економічної діяльності (на початок року) (одиниць) Житомирської області

Тимчасове розміщення й організація харчування	
2020 рік	181
2021 рік	186
2022 рік	196
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	
2020 рік	588
2021 рік	589
2022 рік	596

Джерело: сформовано автором на основі джерела[32]

Дивлячись на таблицю, можна зробити висновок, що показник тимчасового розміщення у 2020 році мав 181 одиницю, зроставши

протягом трьох років до 2022 року, став 196 одиниць. Таку саму тенденцію збільшення показників мали розваги, спорт, мистецтво та відпочинок, так показник у 2020 році складав 588 одиниць, а вже у 2022 році він становив 596 одиниць.

Кількість зареєстрованих юридичних і фізичних осіб за видом туристичної діяльності в Житомирській області (рис.2.6.). Статистичні дані свідчать про зміну кількості юридичних осіб порівняно за 2021-2023рр. Аналізуючи показники реєстрації турагенцій у 2020 році, який складав 63 турагенції, а у 2023 році цей показник зменшився до 50 турагенцій. Така тенденція пов'язана з карантинними обмеженнями та російською агресією. Стосовно туристичних операторів цей показник співпадав між двома роками, та залишився на місці у кількості 3-х туристичних операторів, та показник відкриття ФОП екскурсійної діяльності у 2023 році налічував всього 1 та до 2023 року збільшився до 3-х.

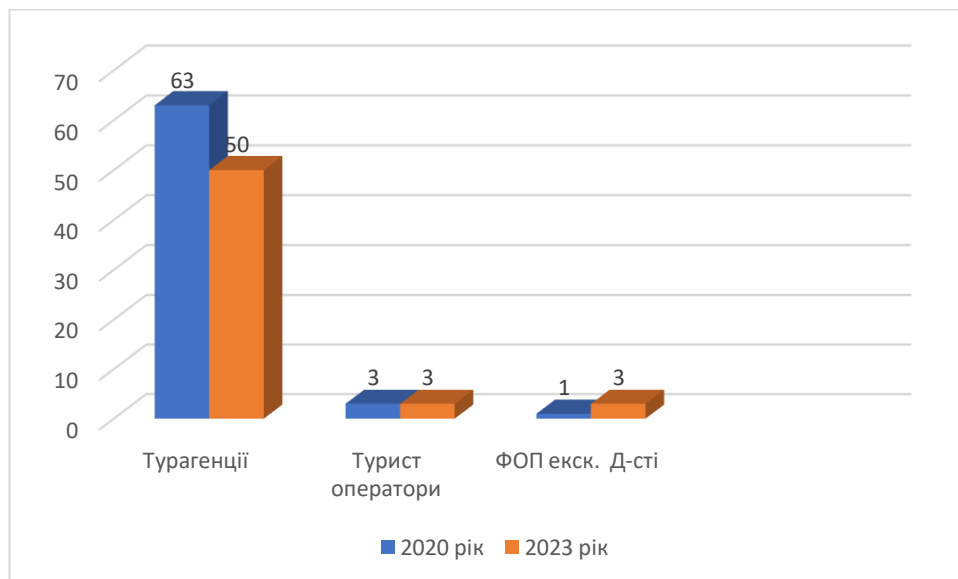


Рис. 2.6. Зареєстровані юридичні і фізичні особи за видом туристичної діяльності в Житомирській області.

Джерело: сформовано автором на основі джерела[27]

Туристична галузь має значний вплив на розвиток економіки регіону при умові цілісно-обґрунтованого підходу. Один із підходів до дослідження

туризму полягає у вивченні його впливу на економіку регіону. Для отримання відповідної інформації проводиться аналіз динаміки надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів, а також аналіз в'їзд та діяльність іноземних туристів в Україні, аби мати наочний приклад статистичних даних (рис.2.7.)

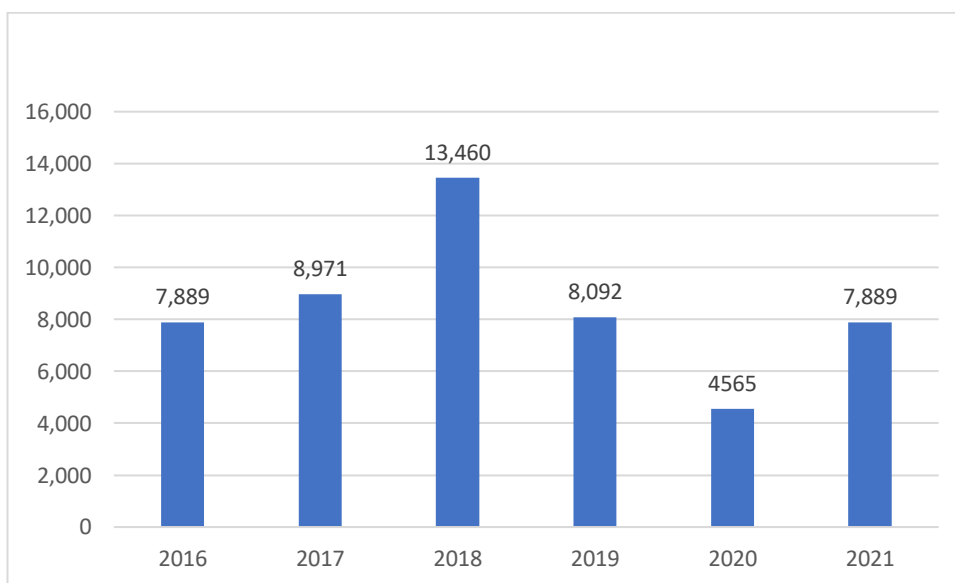


Рис. 2.7. Кількість фактично проведених ліжко-днів іноземцями у колективних засобах розміщування (од) в Україні.

Джерело: сформовано автором на основі джерела[27]

За допомогою статистичних даних про кількість фактично проведених ліжко-днів іноземцями у колективних засобах розміщення в Житомирській області з 2016-2021 роки, можна наочно побачити кількість іноземних гостей на території області. Найбільший показник спостерігався у 2018 році -13 460 фактично проведених ліжко – днів іноземцями у колективних засобах розміщення в Україні, а найменший у 2020 році склав всього 4 565 днів.

Висновки до розділу II

Проаналізовані ресурси туристичного потенціалу Житомирської області виявили значний резерв для розвитку туризму. Природні краси,

багатство культурної спадщини та історичні пам'ятки створюють відмінну основу для розвитку туристичної галузі. Однак необхідно активно впроваджувати стратегічні заходи щодо покращення інфраструктури, розвитку сервісів та маркетингу для привертання уваги туристів. Залучення інвестицій, підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток туристичних маршрутів та подій - це лише деякі з ініціатив, які можуть сприяти розвитку туризму в області.

У підсумку, розглянутий розділ підкреслює необхідність системного підходу до розвитку туризму в Житомирській області, враховуючи різноманітність суб'єктів господарювання та потенціал регіону. Шляхи досягнення успіху полягають у співпраці між владою, бізнесом та громадськістю з метою створення сприятливих умов для розвитку туризму, що в свою чергу сприятиме економічному зростанню та підвищенню якості життя мешканців області.

Культурна спадщина, представлена історичними пам'ятками, народними обрядами та традиціями, відображає багатий культурний контекст регіону, що може бути привабливим для культурного туризму та етнічних екскурсій. Економічні можливості, включаючи сільське господарство, промисловість та торгівлю, створюють базу для розвитку бізнес-туризму та міжнародного співробітництва. Зазначений потенціал свідчить про можливості для розширення туристичної діяльності та створення інноваційних туристичних продуктів, що сприятимуть загальному розвитку регіону та підвищенню його конкурентоспроможності на туристичному ринку.

РОЗДІЛ III. РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

3.1. Перспективи розвитку індустрії туризму в Житомирській області в умовах війни.

Туризм представляє собою високоприбуткову галузь економіки. У 2020 році внесок туристичної індустрії у світовий ВВП становив 4,7 трлн доларів. У багатьох країнах та регіонах світу він виступає як каталізатор соціально-економічного розвитку, сприяючи розвитку інших секторів економіки, таких як транспорт та громадське харчування.

У 2019–2020 роках розвиток світової індустрії туризму стикається з серйозними викликами – серйозною кризою, спричиненою стрімким поширенням COVID-2019. Пандемія спричинила закриття кордонів, зупинення авіаційного та залізничного сполучення, а також введення режиму загальної самоізоляції. Ця криза, за словами експертів, була найсерйознішою для галузі з часів Другої світової війни.

Проте, в кінці 2021 та на початку 2022 року спостерігалась тенденція до відновлення галузі. У січні 2022 року було зафіксоване стрімке зростання туристичного потоку порівняно з 2021 роком. У Європі та інших регіонах світу зареєстровано значне підвищення відвідуваності, що свідчить про відновлення інтересу до туризму [26].

Крім того, медичний туризм, зокрема оздоровчий, репродуктивна медицина та стоматологія, також постраждав від війни. Іноземці не їздитимуть в Україну, а в українців не вистачає коштів, щоб їздити в Україну. Податків, сплачених представниками медичного туризму до державного бюджету за перші чотири місяці 2022 року, скоротився на 18% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Найбільше податків до державного бюджету надійшло саме в таких містах: Києві, Львові, Одесі, Дніпрі та інших регіонах. Проте, у деяких

областях, таких як Одеська та Івано-Франківська, зменшилися податкові надходження на 84% та 58% відповідно. Зростання податкових надходжень продемонструвала Львівська область на 47%, Закарпатська область на 30%, Полтавська область на 24% та Київська область на 10% [24].

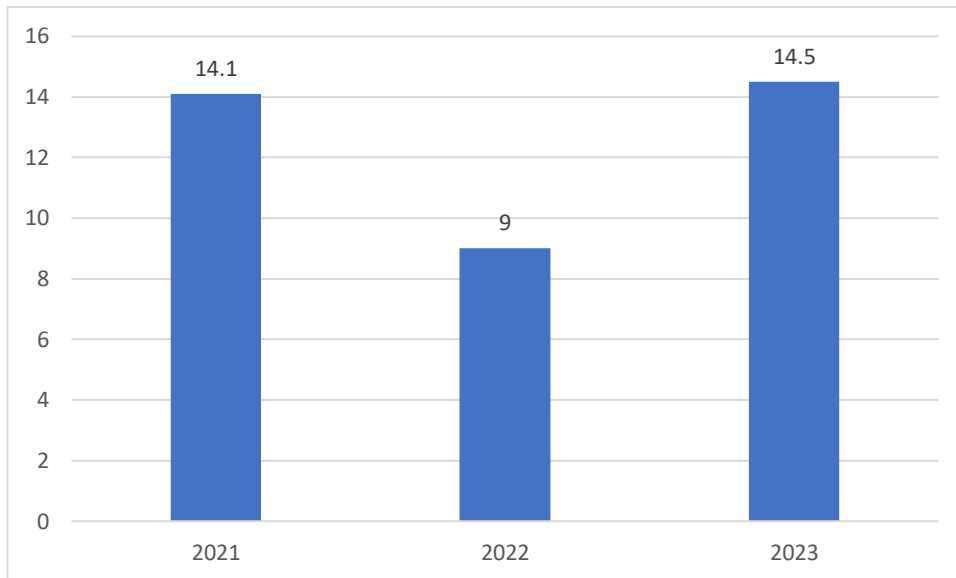


Рис.3.1. Динаміка податкових надходжень в Житомирській області в туристичній галузі

Джерело: сформовано автором на основі джерела [30]

За показником туристичної статистики України [33] сплачені податки областями України за 2021 рік, 2022 рік та 2023 рік (рис.3.1.) Житомирська область у 2021 році сплатила 14, 1 млн грн, у 2022 році ця тенденція значно знизилась через війну, та надходження до Держ бюджету зменшились майже у два рази в порівнянні з попереднім роком – 9,0 млн. грн. У 2023 році Житомирська область сплатила 14,5 млн. грн., що навіть більше в порівнянні з 2021 роком. А також можна розглянути наочне відсоткове порівняння (рис.3.2.) 2021 та 2023 років та 2022 та 2023 років, сплачених податків у туристичній галузі.

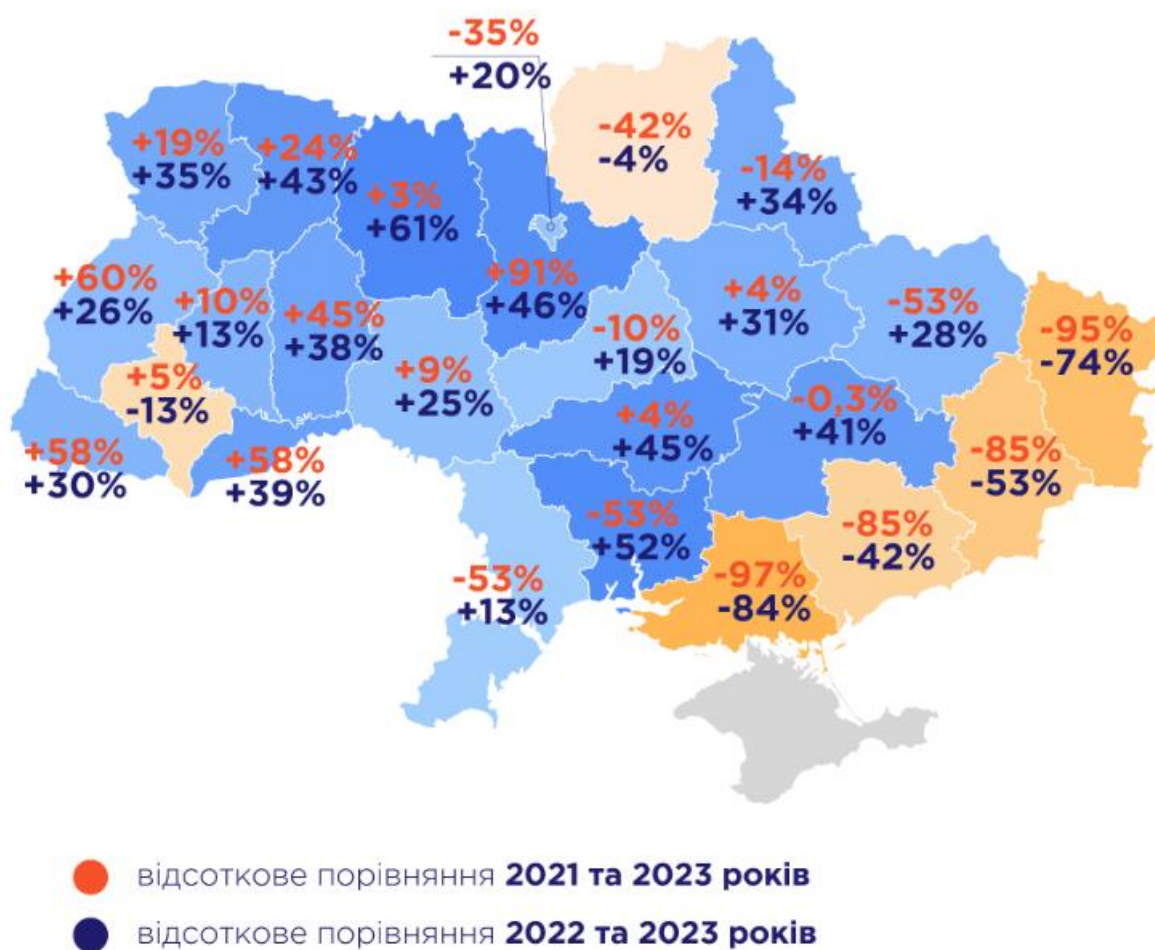


Рис. 3.2. Відсоткове порівняння 2021 та 2023 років та 2022 та 2023 років сплачених податків від туристичної галузі в держбюджет України

Джерело: сформовано автором на основі джерела [30]

Умови внутрішнього туризму залежать від дозволів та обмежень, що діють у безпечних західних та центральних регіонах України. Ці аспекти необхідно враховувати як для туристів, так і для туристичних компаній. Планування маршрутів включає врахування місць для притулку в разі повітряної небезпеки. Також треба планувати подорожі з урахуванням комендантської години. Дотримання заборон, наприклад, на прогулянки біля об'єктів критичної інфраструктури, також важливе [11].

Кожен регіон має свої особливості, які варто враховувати. Зовнішній туризм також має свої нюанси. Багато українців виїжджають за кордон не для

відпочинку, а для евакуації з небезпечних зон, тому що небо над Україною закрите, ускладнюючи подорожі. Однак з початком сезону зовнішній туризм трохи активізувався.

Туристична галузь в Україні знаходиться у складному стані через війну, але існує надія на відновлення після завершення конфлікту. Досвід інших країн, які зазнали війн, підтверджує це. Проте варто розуміти, що ситуація в Україні є унікальною, тому плани відновлення туризму потрібно розробляти з урахуванням конкретних умов і викликів, що стоять перед країною.

Після війни люди можуть виявити прагнення до відновлення нормального життя та покращення якості свого життя через туризм. Вони можуть шукати місця для відпочинку та відновлення психологічного благополуччя, що пропонують спокій, гармонію та природну красу. Також може зростати інтерес до культурних та історичних місць, що допомагають зберегти та відновити спадщину та ідентичність після воєнних подій. У цілому, туризм може стати засобом відновлення та позитивної перебудови після конфлікту, сприяючи відродженню громад та економік регіонів, що постраждали.

Україна має значний туристичний потенціал, проте війна з росією серйозно пошкодила галузь. Втрата туристичної інфраструктури, заборона використання повітряного простору та інші наслідки складностей не завадили функціонуванню туризму, але вимагають уважного планування маршрутів і дотримання обмежень [22].

Післявоєнний період має стати ключовим для відновлення туризму, і ці зусилля слід розпочати вже зараз. Наприклад, включення розвитку туризму у програми післявоєнного відновлення, ведення перемовин з готельними мережами, розробка маркетингових кампаній та відновлення туристичної інфраструктури. Також важливо розглянути можливості розвитку туризму в місцях військової слави ЗСУ і просування нестандартних форматів. Розвиток індустрії туризму в Житомирській області у військових умовах стикається з

рядом серйозних проблем, які суттєво обмежують можливості розвитку цього сектору (табл 3.1.)

Таблиця 3.1.

Проблеми розвитку туристичної індустрії Житомирської області в умовах війни

Безпека та стабільність	Наявність конфлікту та загроза військових дій у прилеглих регіонах створює невизначеність та страх серед туристів. Нестабільна ситуація може вплинути на рішення подорожувати в цей регіон та призвести до зменшення туристичного потоку.
Загроза безпеці туристів	Військові конфлікти можуть створювати загрози безпеці для туристів, особливо в районах, що межують з конфліктними зонами. Це може призвести до зменшення числа відвідувачів та обмеження можливостей розвитку туристичної інфраструктури.
Зниження інвестицій	Військовий конфлікт часто призводить до зменшення інвестицій в розвиток туризму. Неспокійна ситуація в регіоні може відлякувати потенційних інвесторів та обмежувати можливості фінансування нових туристичних проєктів.
Пошкодження туристичної інфраструктури	Воєнні дії можуть призвести до пошкодження туристичної інфраструктури, такої як готелі, музеї, пам'ятки культури та інші об'єкти. Це може вимагати значних зусиль і коштів на відновлення та відремонтовання.
Негативний імідж	Воєнний конфлікт може створювати негативний імідж регіону як туристичного напрямку, що може вплинути на його привабливість для відвідувачів

Джерело: сформовано автором

В Житомирській області існує значний потенціал і перспективи для розвитку туризму, але ці ресурси використовуються неефективно та нераціонально. Серед визначених недоліків та проблем розвитку туризму в регіоні можна виокремити такі: низька конкурентоспроможність туристичних послуг у порівнянні з іншими регіонами; нестача кваліфікованих фахівців, які б були залучені до надання туристичних послуг; поганий стан доріг та інфраструктури, включаючи дорожнє покриття, розмітку, маркування та навігаційні знаки; обмежена реклама внутрішнього туризму, окрім деяких відомих туристичних зон; відсутність фінансування для реконструкції значних історичних та архітектурних пам'яток через

недостатньо регульовану нормативно-правову базу країни; обмежена інформація про історико-культурні пам'ятки області та їх різноманітні туристичні послуги; відсутність інфраструктури для взаємодії між туроператорами, турагентами, готелями, ресторанами, транспортними компаніями, санаторіями, екскурсійними підприємствами та страховими компаніями. Незважаючи на ці проблеми, область має великий потенціал для розвитку туризму, що визначає напрямки подальших досліджень [27].

3.2 Напрямки розвитку індустрії туризму в умовах постконфліктного відновлення України.

Сучасні умови відкривають широкі можливості для розвитку індустрії туризму. Зростання технологічних можливостей, зміни в підходах до подорожей та підвищення екологічної свідомості сприяють розвитку нових форм туризму, які відповідають сучасним потребам та вимогам туристів. Ключові напрямки розвитку включають в себе використання технологій для поліпшення туристичного досвіду, стимулювання екологічно сталих форм туризму, розвиток персоналізованих програм та сприяння міжнародному обміну туристами. Загалом, індустрія туризму продовжує демонструвати свій потенціал для сталого розвитку та впливу на економіку та культурну різноманітність у всьому світі.

В сучасному світі сталість та екологічна відповідальність стають все більш важливими для споживачів. Готелі та ресторани, які активно впроваджують практики сталого розвитку, можуть привертати більше клієнтів та підтримувати свій репутацію [27].

У сучасних умовах туризм має значний потенціал для розвитку, оскільки люди стають все більш мобільними і зацікавленими у подорожах та нових враженнях. Ось деякі перспективи розвитку цієї індустрії подані в (табл. 3.2.)

Додатковим каталізатором росту є постійне поліпшення туристичної інфраструктури, що сприяє підвищенню комфорту та доступності для

відвідувачів. Розвиток готельного господарства, транспортної мережі та сервісних послуг є ключовими аспектами в цьому контексті.

Проте, разом з можливостями, існують і серйозні виклики, з якими туристична індустрія України повинна боротися. Серед них - нестабільність політичної ситуації в деяких регіонах, проблеми інфраструктури та сервісу, а також конкуренція на світовому туристичному ринку.

Таблиця 3.2.

Перспективи розвитку індустрії туризму в Україні

Персоналізований сервіс	Зростаючий попит на індивідуалізовані послуги веде до того, що готелі, ресторани та інші заклади гостинності стають більш уважними до потреб кожного гостя.
Сталість інновацій	Інноваційні рішення, такі як використання розширеної реальності для покращення досвіду гостей або впровадження екологічно чистих практик, можуть стати ключовими конкурентними перевагами для підприємств.
Співпраця з місцевими спільнотами	Залучення місцевих ресурсів та співпраця з місцевими підприємствами та культурними установами. Також включає в себе організацію екскурсій, майстер-класів з місцевих майстрів чи фестивалів з місцевою кухнею.
Зростання попиту на еко- та екологічно чистий туризм	З ростом екологічної свідомості серед подорожуючих збільшується попит на еко-готелі, екоподорожі та інші екологічно чисті види відпочинку. Готелі та ресторани, які впроваджують зелені технології та практики, можуть залучати більше клієнтів.
Цифрова трансформація	Розвиток мобільних додатків та інтерактивних платформ також робить взаємодію з гостями більш зручною та ефективною.

Джерело: сформовано автором

У сучасних умовах індустрія туризму стає все більш конкурентною та вимагає постійного оновлення та адаптації до змінних потреб клієнтів.

Використання технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних та розумні системи управління, дозволяє підвищити ефективність обслуговування гостей, забезпечити персоналу потрібну інформацію та покращити взаємодію з клієнтами. Сучасні гості все більше цінують сталість та екологічність. Готелі та ресторани активно впроваджують зелені практики, зменшують використання пластику та інших шкідливих матеріалів, а також стимулюють використання відновлюваних джерел енергії.

Індустрія гостинності все більше звертає увагу на індивідуальні потреби та побажання гостей. Персоналізоване обслуговування, адаптоване до унікальних вимог кожного клієнта, стає ключовим фактором конкурентоспроможності. Зростання кількості подорожуючих сприяє розвитку готельного та ресторанного бізнесу. Сучасні готелі й ресторани активно працюють над привабливістю своїх послуг для міжнародних туристів [2].

Використання цифрових інновацій, таких як мобільні додатки для бронювання номерів, чат-боти для клієнтського обслуговування, технології розпізнавання обличчя для безконтактної реєстрації гостей та інші рішення для покращення зручності і ефективності обслуговування [6].

Зростаюча увага до здорового способу життя може призвести до популярності готелів і ресторанів, які пропонують здорову їжу, фітнес-зали та інші послуги для підтримки активного способу життя. Гости стають більш усвідомленими про екологічні питання, тому екологічно чисті готелі та ресторани, що використовують відновлювані ресурси та практикують утилізацію відходів, можуть здобути популярність.

Віддача переваги індивідуальним потребам гостей, використання аналітики для прогнозування їхніх вподобань і надання персоналізованого сервісу може збільшити задоволення клієнтів і залучити їх повторно. Зростання міжнародного туризму створює нові можливості для розвитку готельно-ресторанного бізнесу, зокрема адаптацію до потреб і культур різних національностей [15]. Сучасні умови відкривають широкі перспективи для розвитку індустрії туризму, тому для розвитку туризму в Україні та саме в Житомирській області можна запропонувати такі аспекти (табл.3.3.)

Зростання популярності платформ для обміну помешканнями, подібних до Airbnb, може змусити традиційні готелі змінити свої стратегії та залучити гостей за допомогою унікальних пропозицій та послуг.

Таблиця 3.3.

Пропозиції для розвитку туризму в Україні

Просування туристичних атракцій	Проведення маркетингових кампаній та рекламних заходів для просування унікальних туристичних об'єктів України на міжнародному ринку.
Розвиток інфраструктури	Вдосконалення та розширення туристичної інфраструктури, включаючи готелі, ресторани, транспортні мережі та інші послуги для забезпечення комфортного перебування туристів.
Створення тематичних маршрутів	Розробка та просування тематичних маршрутів, які відображають культурні, історичні та природні багатства країни, що приверне увагу різноманітних категорій туристів.
Підтримка малих підприємств	Сприяння розвитку малих туристичних підприємств та сільського туризму шляхом надання фінансової підтримки, навчання та консультування.
Екологічний туризм	Заохочення розвитку екологічного туризму та відповідальної подорожі, що сприятиме збереженню природних ресурсів та культурного надбання.
Стимулювання внутрішнього туризму	Розробка програм та акцій для стимулювання внутрішнього туризму серед українців, залучення їх до відкриття та вивчення власної країни.
Розвиток медичного туризму	Реклама та підтримка медичних закладів та медичних програм для приваблення іноземних пацієнтів для отримання якісних медичних послуг.
Створення туристичних кластерів	Формування туристичних кластерів та партнерств між галузями для спільної реалізації проектів та просування туристичних продуктів.

Джерело: сформовано автором

Внаслідок пандемії COVID-19 безпека і гігієна стали ще важливішими для гостей. Готелі та ресторани повинні вдосконалити свої процедури очищення та дезінфекції, а також впровадити нові стандарти безпеки, щоб забезпечити спокій і комфорт для своїх клієнтів. У 2022 році користувались популярність досить багато напрямків внутрішнього туризму, такі як: санаторні поїздки, ретрити, гірськолижні напрямки, морські узбережжя, автобусні тури, міський туризм, спеціалізований дитячий відпочинок (рис. 3.2.)

Культурний захист. Збереження та просування культурної спадщини країни, включаючи історичні пам'ятки, традиції та національні обряди. Співпраця. Залучення владних органів, бізнес-структур та громадськості до спільних зусиль з метою створення сприятливого туристичного середовища.

Такий комплексний підхід може сприяти розвитку туризму в Україні та підвищенню її привабливості для відвідувачів з усього світу.



Рис. 3.2. Напрямки внутрішнього туризму у 2022 році

Джерело: сформовано автором на основі джерела [35]

Ці тенденції вказують на те, що індустрія гостинності має потенціал для подальшого розвитку, якщо бізнеси будуть гнучкими, інноваційними та готовими адаптуватися до змін в потребах та очікуваннях споживачів [5].

Узагальнюючи, всі аспекти гостинності в сучасних умовах - це не лише вміння задовольняти потреби гостей, а й швидке та ефективно реагування на їхні змінні очікування та бажання. Розвиток цієї сфери вимагає постійного удосконалення, інновацій та адаптації до нових тенденцій і технологій.

Висновок до розділу III

Післявоєнне відновлення туризму в Житомирській області передбачає комплексний підхід до розвитку галузі, зосереджений на кількох ключових аспектах. Спочатку необхідно активно працювати над відновленням та розвитком туристичної інфраструктури, зокрема, ремонтом доріг та модернізацією готельної бази. Далі, збереження та просування багатой культурної спадщини області, через організацію екскурсій та культурних заходів, відіграє важливу роль у привертанні туристів. Не менш важливим є

маркетинговий аспект, який передбачає ефективну рекламну кампанію націленою на внутрішній та зовнішній ринок. Зростаючий інтерес до екологічного туризму також створює нові можливості для розвитку, що вимагає збереження та просування природних ландшафтів області. Тільки через спільні зусилля усіх зацікавлених сторін можливо досягти сталого та успішного розвитку туризму в Житомирській області післявоєнного відновлення.

Однак, важливо враховувати певні аспекти у відновленні туристичної галузі. До них можна віднести необхідність впровадження програм із реклами туристичних можливостей Житомирської області, вдосконалення інфраструктури та сервісу, створення сприятливих умов для туристів. Крім того, важливо звертати увагу на питання безпеки та стабільності у регіоні, а також на заходи щодо збереження та охорони культурної спадщини та природних ресурсів.

Отже, Житомирська область має значний потенціал для розвитку туризму після війни, проте успішне втілення цього потенціалу в життя вимагатиме комплексного підходу та спільних зусиль з боку влади, громадськості та бізнесу.

ВИСНОВКИ

У зв'язку з післявоєнним відновленням України розвиток індустрії туризму в Житомирській області може мати значний потенціал і відігравати ключову роль у стратегії економічного відновлення регіону.

У кваліфікаційній роботі також було зосереджено увагу на соціокультурних та економічних аспектах відновлення туризму в Житомирській області. Досліджено вплив туризму на місцеве населення, зокрема забезпечення нових робочих місць та зростання економічних можливостей.

Також, у Житомирській області було виявлено значний потенціал для розвитку галузі. Зокрема, за допомогою комплексного підходу до стратегічного планування, область може успішно відновити туристичну індустрію та забезпечити сталий розвиток на майбутнє. Однак для досягнення цієї мети важливо враховувати пріоритети розвитку, зокрема, вдосконалення інфраструктури, реклами туристичних можливостей та забезпечення безпеки та охорони природних та культурних ресурсів.

В кваліфікаційній роботі було звернуто увагу на такі аспекти як:

1. Стан туристичної індустрії перед війною: Оцінка туристичної активності, інфраструктури, туристичних об'єктів та сервісу перед війною.
2. Вплив війни на туризм: Аналіз наслідків війни для туристичної галузі, зокрема втрати об'єктів культурної спадщини, пошкодження інфраструктури, втрати репутації.
3. Перспективи відновлення: Визначення можливостей та перешкод для відновлення туризму в регіоні після війни, а також ідентифікація потенційних напрямків розвитку.
4. Звернення уваги на ключові аспекти: Виділення пріоритетних завдань та напрямків розвитку, таких як реклама, інфраструктура, сервіс, безпека та охорона природних та культурних ресурсів.

Необхідно активно розвивати різноманітні туристичні маршрути, екскурсійні програми та спеціалізовані пропозиції, такі як екотуризм, культурний туризм, сімейний відпочинок тощо. Підтримка малого підприємництва в готельному та ресторанному секторах може сприяти розширенню туристичних послуг і створенню нових робочих місць.

Отже, розвиток індустрії туризму в Житомирській області може сприяти економічному відновленню регіону, створенню нових робочих місць та покращенню життєвого рівня місцевого населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Алексеева У. С. «Зелений туризм» як чинник формування екологічної культури особистості : thesis. 2014.
URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/13058> (дата звернення: 18.04.2024).
- 2 Аналіз екологічного стану Житомирської області : thesis / Ю. А. Опанасюк та ін. 2012.
URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/26686> (дата звернення: 18.04.2024).
- 3 Белоусова Н. В. Інклюзивний туризм або подорож без бар'єрів у сучасному суспільстві : thesis. 2018.
URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/37218> (дата звернення: 18.04.2024).
- 4 Бутковська Н. Ю. Динаміка соціального статусу етнічної спільноти (на прикладі поляків Житомирської області) : дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04. Київ, 2006. 190 с.
- 5 Бучко Ж. І. Транскордонний туризм у контексті євроінтеграції України. *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*. 2015. Вип. 744/745. С. 109–111.
- 6 Валентюк І. Туризм як галузь господарського комплексу України. *Управління сучасним містом*. 2001. № 10/12. С. 60–64.
- 7 Вьонцек А. Велосипедний туризм: шанс для України. *Український туризм*. 2018. № 6. С. 68–71.
- 8 Грабенко О. С. Сільський зелений туризм як детермінант розвитку сільських територій України (на прикладі с. Вишків в Івано-Франківській області) : thesis. 2021. URL: <http://local.lib/diploma/Grabenko.pdf> (дата звернення: 18.04.2024).
- 9 Дібров Б. І. Ґрунти Житомирської області. Київ : Урожай, 1969. 60 с.
- 10 Когут О. В., Шацька З. Я. Сучасний стан і перспективи розвитку спортивного туризму в Україні : thesis. 2021.

- URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/18818> (дата звернення: 18.04.2024).
- 11 Костира І. О., Білецька О. О. Гастрономічний туризм як інструмент культурного брендингу України *Питання культурології*. 2021. № 38. С. 301–313. URL: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.38.2021.247174> (дата звернення: 18.04.2024).
 - 12 Костриця М. Ю. Географія Житомирської області : посіб. для вчителів і учнів. Житомир : Газ. "Житом. вісн.", 1993. 200 с.
 - 13 Куліш І. М. Екологічний туризм як чинник розвитку сільських територій України. *Економіка АПК*. 2013. № 2 (220), лют. С. 80–85.
 - 14 Ліштван І. С., Нікітін Ю. О. Туризм як складова Євроінтеграції (на прикладі Сумської області) : thesis. 2010. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/12464> (дата звернення: 18.04.2024).
 - 15 Масюткин А., Бугас В. В. Спортивний туризм в Україні : thesis. 2021. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/18820> (дата звернення: 18.04.2024).
 - 16 Мельник А. О., Мамчур А. Г. Туризм як ключова сфера економіки України : thesis. 2020. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15756> (дата звернення: 18.04.2024).
 - 17 Мокрицький Г. Водопровід Житомира: 100 років історії : історико-краєзнав. ілюстр. нарис. Житомир : Волинь, 1999. 96 с.
 - 18 Нестерчук І. К. Геоекологічний аналіз регіону (на прикладі території Житомирської області) : дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.11. Київ, 2010. 285 с.
 - 19 Пасішник Д. С. Сучасний стан та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні : thesis. 2020. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11149> (дата звернення: 18.04.2024).

- 20 Рибачок І. М. Економічно-географічний нарис Житомирської області : дис. ... канд. іст. наук. К., 1947. 209 с.
- 21 Сучасний стан та проблеми розвитку туризму в республіці Молдова / В. Міндріган та ін. 2019. URL: <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/8282> (дата звернення: 18.04.2024).
- 22 Тараненко О. О. Сучасний стан туристичного бізнесу в Україні : thesis. 2014. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/3054> (дата звернення: 18.04.2024).
- 23 Терлецька О. В. Сільський туризм як важлива складова туристичної індустрії. *Євроінтеграційні перспективи розвитку аграрної економіки України*. 2023. С. 549–575. URL: <https://doi.org/10.32782/978-966-2384-21-5-15> (дата звернення: 18.04.2024).
- 24 Ушата В. Я. Туризм у системі пріоритетів регіонального розвитку Іспанії : магістерська робота. 2019. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/1681> (дата звернення: 18.04.2024).
- 25 Черновський С. М., Рибак Н. С. Лікувально-оздоровчий туризм у контексті сталого розвитку : thesis. 2020. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15938> (дата звернення: 18.04.2024).
- 26 Туристичний барометр України 2021–2022 URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-2021-2022.pdf> (Дата звернення 29.04.2024).
- 27 Нерухома культурна спадщина. Міністерство культури та інформаційної політики України URL: mcip.gov.ua (Дата звернення 29.04.2024).
- 28 Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.04.2024).

- 29 Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.04.2024).
- 30 Державне агенство розвитку туризму в Україні (ДАРТ) URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dinamika-podatkovih-nadhodzen-po-oblastyah-za-2023-rik> дата звернення (01.02.2024).
- 31 Парфіненко А. Особливості формування та реалізації туристичної політики держави: міжнародний, національний, регіональний досвід: монографія. Харків: ХНУ імені В. Каразіна, 2013. 280 с.